

Quellen zur neueren Privatrechtsgeschichte Deutschlands, Zweiter Band: Polizei- und Landesordnungen, Erster Halbband: Reich und Territorien, bearbeitet von Gustaf Klemens Schmelzeisen, Weimar 1968, str. 751

Jak ukazuje již název dotčeného díla, jde především o edici. Vydaným textům je však předaslána obsáhlá studie, v níž autor, vycházející z některých svých starších prací, které se obíraly podobnými otázkami, formuluje nově a na širším pramenném základě svoje hlavní myšlenky. Východiskem jeho tezí je v podstatě snaha upozornit na to, že vedle - a jak ještě uvidíme, jaksi i proti vlivům, které v počátcích evropského novověku formovaly tehdejší právní vývoj a k nimž na prvním místě náležel proud vycházející z recepce římského práva - měly tu stejný, ba v některých směrech snad i větší význam činitelé jiní; zejména pak to, co autor označuje jako vznik policejního práva. Novost tohoto pohledu - což také úvodní studie vícekrát, a patrně i právem zdůrazňuje - spočívá v tom, že se tak dopopředí dostávají ony faktory, jejichž působení bývalo zpravidla odkazováno mimo hranice, v nichž pozděně středověká a raně humanistická právní věda si vytvářely svoje představy o pojmu tak řečeného soukromého práva. Odtud pak také přirozeně vyplývalo určité napětí mezi obojí touto složkou tehdejšího vývoje: mezi složkou, kterou tedy představovaly výsledky recepce a která pochopitelně měla největší podíl na tradiční koncepci soukromého práva a mezi složkou, kterou naopak ztělesňovaly zmíněné vlivy mimorecepční.

Vycházející z těchto úvah, zdůrazňuje Sch., že recepce římského práva všude tam, kde vedla ke skutečnému přejímání konkrétních právních pravidel a kde tedy nešlo o všeobecné zvědečtění soudobých názorů na právo a posílení odborného právníckého živlu, znamenala v podstatě přejímání takových pravidel, která v původních římskoprávních pramenech se dotýkala jen soukromovlastnické oblasti. Tato konkrétní recepce byla však prý zcela netečnou k oněm součástem římskoprávních pramenů, v nichž se odráželo naopak zasahování římského státu do soukromoprávní sféry.

Sch.-ovi nejde ovšem jen o tyto obecné úvahy o pojmu soukromého práva; ve skutečnosti mu jde o něco jiného: ukázat totiž, že dílo recepce a zejména její zásluhy o novou vyšší naukovou úroveň právního života, musily být doplňovány, a to právě vývojem, který ve svých východiscích na výsledcích recepce závislým nebyl a v němž od určité doby rozhodující úlohu sehrál soudobý stát a zejména pak nové pojetí je-

ho úkolů vtělené i do nového typu zákonných opatření. Počátky tohoto vývoje je nutno podle Sch. hledat někde na přelomu 15. a 16. stol. Řada okolností, kotvících v tehdejší obecné ekonomické situaci, ale i v konkrétních politických poměrech tohoto období, zvláště pak desintegrační proces, ve kterém se dovršoval rozpad středověké římské říše, vedly k tomu, že na stát a jeho působení ve společnosti počaly být kladeny zcela nové nároky. Ne náhodou byla právě tato doba i svědkem posledního pokusu přetvořit zbytky nadstátního středověkého imperia v jednolitý stát. Tento pokus, jehož nejaktuálnější forma byla, jak známo, spojena s reformním úsilím Maxmiliána I. skončil ovšem bez výsledku. V některých svých důsledcích však jeho původní zaměření žilo dále, zejména v podobě konsolidačních snah na celoříšské úrovni, které jasně odráží zákonodárství vydávané v průběhu 16. stol. V něm pak přední místo zaujímají tak řečené říšské policejní řády, jak se nazývaly zákonodárné akty, jejichž obsah upravoval nejrůznější věci, mimo jiné i materií, která podle pojetí odvozeného z římskoprávních nauk byla po výtce soukromoprávní. Ani jméno této legislativy nebylo náhodným a i ono je v jistém smyslu plodem doby, ve které zmíněné zákony vznikaly. Výraz "policie" se tu poprvé objevuje v soudobém jazyku jako pojem, který má vyjádřit nový zájem státu na úpravě některých společenských vztahů, a v jistém slova smyslu jeho nový zájem o plynulý chod sociálního mechanismu. Díky Sch.-ovým výzkumům ocitáme se tu tedy zřejmě u kolébky názorů, které později plně rozvinuty sloužily jako základ pro zdůvodňování cílů eudaimonistického etatismu 18. stol.

I když se snad ve Sch.-ových názorech ozývají místy i nepochybné reminiscence na staré spory mezi tak řečenými romanisty a germanisty v německé právní vědě minulého století, spočívá přece jen hlavní význam jeho zjištění jinde. Principy, s jejichž prosazením spojujeme zpravidla počátky novodobé státnosti, dostávají se totiž ve světle Sch.-ových souhrnných pohledů do nových a - možno říci - i opomíjených souvislostí. Zásadou je nepochybně již to, že jejich kořeny je možno v tomto směru sledovat asi dále do minulosti, než kam sahal zpravidla dosavadní historický zájem o ně. Doba, kdy ve střední Evropě počaly působit myšlenky odvozené z ideového odkazu francouzské renesance a raného anglického osvícenství není tedy zřejmě jediným rozhodujícím okamžikem pro vznik novodobých názorů na stát a jeho úkoly ve společnosti. Spíše naopak lze soudit na to, že podobné podmínky vyvolávaly na rozmanitých místech k životu analogické jevy a že tedy 16. stol. v jistém smyslu všude stejně připravovalo příchod nových podnětů, jaké s sebou přinášelo o století později ideové zdůvodnění panovnického absolutismu. Šel-li vývoj po cestách, které určovaly vznik západoevropských národních států, či odehrával-li se tam, kde takovéto cesty chy-

běly, jako tomu bylo v dožívající římské říši a v německých teritoriích, není v tomto obraze natolik rozhodující.

Všechny tyto nastíněné souvislosti mají nepochybně značný význam i pro vývoj v našich zemích, nemluvě ani o tom, že řada Sch.-ových vývodů o říšských policejních řádech platí jistě i pro naše zemské zřízení v 16.stol.

Úsudek o Sch.-ově díle by nebyl ovšem úplný, aniž bychom věnovali pozornost i vlastní edici policejních řádů, které jak co do počtu stran, tak i co do vlastní náplně tvoří nejdůležitější část posuzovaného svazku. Zmíněná edice je rozdělena do dvou oddílů: první obsahuje říšské zákonodárství, tj. říšský policejní řád z r. 1577 (jeho edice je pečlivě pomocí zvláštní tabulky srovnána s předchozím říšským policejním zákonodárstvím, takže v ní je zároveň zahrnut i celý předchozí vývoj říšského policejního zákonodárství, počínaje koncem 15. stol.), říšský notářský řád z r. 1512 a říšský mincovní řád z r. 1559; v druhém oddílu jsou shromážděna zemská zřízení a policejní řády německých teritorií: jsou to bádenské zemské zřízení z r. 1495, bavorské zemské zřízení z r. 1553, policejní řád pro Jülich a Berg z r. 1558, pruské zemské zřízení z r. 1577, württemberské zemské zřízení z r. 1621, stapelholmská konstituce z r. 1623, gothajské zemské zřízení z r. 1666 a konečně zemské zřízení hohenzollernské z r. 1698.

Sch. odvedl svou edicí nepochybně práci vynikající úrovně. Způsob vydání má všechny znaky, jaké vyžaduje dokonalé editorské uspořádání látky. Přínos Sch.-ovy práce nespočívá však jen v zpřístupnění dotčeného materiálu, nýbrž - a to jistě platí především pro českého badatele - i v tom, že je tu získávána možnost srovnávat na konkrétních pramenných dokladech vývoj u nás a v našem blízkém i vzdálenějším sousedství. Že takovéto srovnání může přinést i řadu nových pohledů na naše 16. stol. a jeho legislativní aktivitu, není třeba jistě zdůrazňovat.

Urfus

Právnická fakulta bratislavské university

K padesátému výročí své školy vydala bratislavská univerzita počet ze své práce. Na 635 stránkách knihy "Päťdesiat rokov Univerzity Komenského" (Bratislava 1969) jsou osvětleny dějiny všech jejích fakult. Na sto stránkách podal profesor Martin Vietor přehled vývoje právnické fakulty od roku 1921 až do současnosti.

Po stručném přehledu zániku právnické fakulty maďarské Alžbětiské university v Bratislavě si všímá problému rychlého přechodu od uher-